

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีเป็นภาษาที่ใช้เสียงเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ จินตนาการ และอารมณ์ของมนุษย์ มีความเป็นตัวของตัวเอง เป็นภาษาที่เข้าใจกันได้กับคนทุกชาติ ทุกภาษาโลก สามารถพัฒนาบุคคลได้ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม เจตคติ บุคลิกภาพและช่วยให้บุคคลมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าไม่มีขั้นตอนใดเลยที่ดนตรีไม่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ ตั้งแต่เริ่มต้นคิดคำบรรพ์จนกระทั่งถึงยุคปัจจุบัน ดนตรียังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติซึ่งไม่ได้เกิดเฉพาะในสมัยใดสมัยหนึ่ง หรือชาติใดชาติหนึ่งแต่เกิดกับคนทุกคนตั้งแต่เริ่มมีการรวมตัวเป็นปึกแผ่น นอกจากนี้ดนตรียังแสดงออกถึงลักษณะนิสัยของมนุษย์ในแต่ละสังคม ทั้งนี้ดนตรียังจัดว่าเป็นภาษาแขนงหนึ่งเพราะว่าดนตรีเป็นเครื่องมือไว้สื่อความคิด ความฝัน และความรู้สึก ซึ่งจะออกมาในรูปของเสียง เพื่อให้ตัวเองและผู้อื่นได้ชื่นชม ได้เข้าใจ ด้วยเหตุผลนี้ การตอบสนองดนตรีของมนุษย์นั้นมีหลายระดับแล้วแต่ความรู้ ความเข้าใจ ความคุ้นเคยกับดนตรีมากน้อยเพียงใด เช่นเดียวกับการเข้าใจภาษาต่างชาติได้ดีก็ขึ้นอยู่กับความรู้ ความคุ้นเคยภาษานั้น ดังนั้นดนตรีจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งกับการดำรงชีวิตของมนุษย์

ทุกวันนี้ดนตรีมิใช่เพียงเป็นสิ่งสวยงามหรือมีความไพเราะในแง่ของเสียงเท่านั้น แต่ดนตรี มีบทบาทที่แน่นอนและสำคัญกับชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับการเสื้อผ้า อาหาร และปัจจัยอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชีวิต สดับพิณ รัตนเรือง (2543, หน้า 1) แปลจาก ชอร์ท ไมเคิล 1982 เมื่อวิถีชีวิตของมนุษย์พัฒนาขึ้นมีระบบระเบียบที่แน่นอนยิ่งขึ้น มนุษย์ก็พบว่าดนตรีมีประโยชน์อย่างมากในการประกอบกิจกรรมต่างๆ เช่น การนำดนตรีมาประกอบการทำงาน การกล่อมเด็กด้วยเสียงดนตรี การนำดนตรีมาใช้ในการสื่อสาร การนำดนตรีมาใช้ในการกิจการทหาร การใช้ดนตรีเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การนำดนตรีมาใช้ในการประกอบพิธีการ การนำดนตรีมาใช้ในการประกอบพิธีบูชาทางศาสนา การนำดนตรีมาช่วยบำบัดโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเสียงดนตรีจะส่งผลต่อการบำบัดทางจิตเป็นการฟื้นฟูสภาพจิตใจ เพื่อผ่อนคลายความวิตกกังวลได้เป็นอย่างดี คันสนีย์ จะสุวรรณ (2542, หน้า 1) แต่เหนือสิ่งอื่นใดที่กล่าวมาแล้ว มนุษย์เราใช้ดนตรีเพื่อสื่อสารอารมณ์ต่างๆ แห่งความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์แห่งความรัก ความห่วงหาอาลัย ความอึดอัด กระวนกระวายใจ ความโศกเศร้าและความสุข การที่มนุษย์สามารถสื่อสารอารมณ์ต่าง ๆ เหล่านี้

ผ่านทางดนตรี ไม่ว่าเราจะเป็นผู้สร้างสรรค์ดนตรีขึ้นเอง หรือจากการเสพสดนตรีที่ผู้อื่นมีอารมณ์ร่วมกับเราเป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้น ก็ทำให้เราเกิดความพอใจและรู้สึกว่าชีวิตมีคุณค่ายิ่งขึ้น

การศึกษาเป็นกระบวนการกล่อมเกลาจิตใจมนุษย์ ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นาคยา หงษ์ศิลา (2539, หน้า 1) ในการจัดการเรียนการสอนต้องหาวิธีที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อส่งเสริมคุณภาพทางการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม เจตคติ บุคลิกภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งการปฏิบัติเครื่องดนตรีหรือการเล่นเครื่องดนตรีนั้นเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนให้ความสนใจ เพราะเป็นการแสดงความสามารถ เป็นการแสดงความสามารถภูมิใจให้กับผู้เรียน และทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าคุณมีความสามารถในการปฏิบัติทักษะดนตรี การเล่นดนตรีไม่ว่าจะเป็นในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน ผลจากการเล่นดนตรีคือ ผู้เรียนได้มีโอกาสได้เรียนรู้พัฒนาแนวคิดทางดนตรี โดยใช้ทักษะการเล่นเป็นสื่อ ซึ่งหมายถึง ผู้เล่นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของดนตรีไปด้วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเล่นดนตรีจึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่ผู้เรียนควรได้ปฏิบัติ

ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้เปิดกว้างสำหรับผู้สนใจดนตรีที่เน้นทางด้านทักษะ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสและเลือกปฏิบัติได้โดยตรงจากครูผู้สอน โดยจัดวิชาดนตรีให้มีรายวิชาเลือกเสรี คือ ดนตรีสากลปฏิบัติตามความถนัดและการปฏิบัติเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ซึ่งเนื้อหาวิชาส่วนใหญ่จะเน้นให้นักเรียน ศึกษาทฤษฎีดนตรี และฝึกปฏิบัติเครื่องดนตรีสากลอย่างน้อย 1 ชิ้น เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและบรรเลงดนตรีสากลที่ถนัดได้อย่างถูกต้อง สามารถถอด ประกอบ จับถือเครื่องดนตรีด้วยท่วงท่าที่เรียบร้อย ทำให้เกิดเสียงในตำแหน่งต่าง ๆ ในบันไดเสียงที่กำหนดได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ สาระดนตรี ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ในมาตรฐาน ศ.2.1 ผู้วิจัยจะมุ่งเน้นเฉพาะมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ข้อ 1 ข้อ 2 และข้อ 3 ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 1 และ 2 เท่านั้น เนื่องจากสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดมาให้นั้น ต้องใช้เวลาสอนถึง 2 ภาคเรียนแต่เนื่องจากการนำไปทดลองใช้เวลาไม่มากตามที่หลักสูตรกำหนด อีกทั้งต้องนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นมาเป็นบางส่วนที่มีความเหมาะสมในการที่จะนำมาปรับใช้กับโรงเรียนที่ผู้วิจัยจะนำชุดการสอน

ไปทดลอง โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับประเภทของเครื่องดนตรี ทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น เทคนิคการบรรเลงดนตรี สามารถบรรเลงดนตรีโดยนำองค์ประกอบของดนตรีมาใช้และดูแลรักษาเครื่องดนตรีได้อย่างถูกต้อง

ถึงแม้ว่าปัจจุบันวิชาดนตรีจะถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรทางการศึกษาของทุกระดับชั้นก็ตาม แต่ปัญหาที่สำคัญอันหนึ่งคือ ในการเรียนการสอนดนตรีในโรงเรียนของเราในปัจจุบันยังไม่บรรจุเป้าหมายเท่าที่ควร เนื่องมาจากปัญหาหลาย ๆ ประการด้วยกัน เช่น ขาดแคลนครูผู้สอน ขาดแคลนอุปกรณ์เครื่องดนตรี ตำราหรือเอกสารที่เป็นเอกสารเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาความล้มเหลวของหลักสูตรซึ่งเป็นปัญหาหลัก ทั้งยังขาดทิศทางการดำเนินการสอนดนตรีที่ดีอีกด้วย สุกฤษี เจริญสุข (2540, หน้า 59) ครูดนตรีส่วนใหญ่ใช้วิธีทำให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้ผู้เรียนปฏิบัติตาม ผู้ใดมีความจำดีก็เรียนได้เร็ว ผู้ใดจำไม่ได้ก็ต้องรอนจนกว่าจะได้พบครู ดังนั้นการเรียนดนตรีจึงต้องใช้เวลามากทำให้ผู้เรียนเกิดความท้อถอยจึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะคิดหาวิธีการและสร้างอุปกรณ์ช่วยการเรียนการสอน ชนก ศาสกริก (2530, หน้า 5) ประกอบกับการสอนวิชาดนตรีเป็นกิจกรรมประเภททักษะ ดังนั้นการเรียนการสอนจึงต้องเน้นการได้แบบอย่างจากการวางแผนของครูที่ดีทำให้การเรียนรู้อัตลักษณ์ดนตรีบรรเลงวัตถุประสงค์ วิมลศรี อุประมัย (2525, หน้า 207-208)

จากการกำหนดให้มีการปฏิบัติเครื่องดนตรีในรายวิชาเลือกเสรี ในหลักสูตรมัธยมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) และการกำหนดให้ผู้เรียนเข้าใจเรื่องเครื่องดนตรี สามารถบรรเลงดนตรี ดูแลรักษาเครื่องดนตรี ในสาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มศิลปะ สาระดนตรี ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ผู้วิจัยเห็นว่ากลุ่มรีคอร์เดอร์เป็นเครื่องดนตรีที่ผู้สอนส่วนใหญ่นิยมใช้ในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากเป็นเครื่องดนตรีที่บรรเลงได้ทั้งเดี่ยวและกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกลุ่มรีคอร์เดอร์เป็นเครื่องดนตรีที่มีโครงสร้างที่ไม่สลับซับซ้อน ที่สำคัญกลุ่มรีคอร์เดอร์เป็นเครื่องดนตรีที่มีราคาถูก นักเรียนสามารถจัดหาซื้อเองได้ ซึ่งเหมาะกับมือเด็กอีกทั้งยังสะดวกในการเก็บดูแลรักษา เหมาะที่จะพกพาและใช้ประกอบการเรียนการสอนดนตรีในชั้นเรียนเป็นอย่างยิ่ง

นักการศึกษาและนักวิจัยได้ให้ความสนใจต่อปัญหาต่าง ๆ ที่มีผลต่อการศึกษาดนตรีจากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนดนตรี ซึ่งผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของวิชาดนตรีโดยเฉพาะในเรื่องการปฏิบัติเครื่องดนตรีเบื้องต้น จึงมุ่งหวังที่จะเสริมสร้างการเรียนการสอนดนตรีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยการนำเสนอแนวทางการจัดกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาดนตรีที่เน้นทักษะการปฏิบัติควบคู่ไปกับการเรียนเนื้อหาสาระทางทฤษฎีดนตรี ตามหลักการและวิธีการสอนดนตรีแบบต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถคิด วิเคราะห์และทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองได้โดยใช้สื่อการสอนที่ตอบสนองการเรียนรู้ดนตรีได้ด้วย

ตนเอง คือ ชุดการสอน เพราะชุดการสอนเป็นสื่อประสมที่ได้จากระบบการผลิตและการนำสื่อการสอนที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชา นอกจากนี้ชุดการสอนยังมีคุณค่าในด้านช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนมีความมั่นใจในการดำเนินการเรียนการสอน ทั้งยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างแท้จริง รวมทั้งชุดการสอนเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แบบบูรณาการเป็นอย่างดี จึงทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ไพฑูรย์ พลอดอ่อน (2537, หน้า 2-3) ดังนั้น ผู้วิจัยคาดหวังว่าการสร้างชุดการสอนวิชาดนตรี เรื่อง การเป่ารีคอร์เดอร์ เบื่องต้นนี้ จะสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนดนตรีและเป็นการพัฒนาการสอนการปฏิบัติเครื่องดนตรีขลุ่ยรีคอร์เดอร์ให้มีความก้าวหน้าอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อสร้างชุดการสอนวิชาดนตรี การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื่องต้น สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ของโรงเรียนมัธยมศึกษาอำเภอเมือง สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดตราด
2. เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาเป็นเนื้อหาที่ผู้วิจัยประมวลจากคำอธิบายรายวิชาดนตรี โดยมีองค์ประกอบของดนตรีเกี่ยวกับทักษะการใช้เครื่องดนตรีเบื่องต้น ซึ่งผู้วิจัยศึกษาเฉพาะเรื่องทักษะการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์เบื่องต้น โดยเนื้อหาที่ใช้ในการเรียนการสอนประกอบด้วย
 - 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขลุ่ยรีคอร์เดอร์
 - 2.2 ทฤษฎีโน้ตสากลเบื่องต้น
 - 2.3 การวางปาก การปฏิบัติทำนอง-ทำขึ้นในการเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์
 - 2.4 การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์ตามตัวโน้ตพร้อมทั้งบรรเลงเพลงตามที่กำหนดให้
 - 2.5 การเป่าขลุ่ยรีคอร์เดอร์บันไดเสียง ซี เมเจอร์ พร้อมทั้งบรรเลงเพลงตามที่กำหนดให้
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แผนการสอน แบบทดสอบ และแบบประเมินพฤติกรรม
4. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ทำการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2545 จำนวน 8 คาบ คาบละ 50 นาที

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ชุดการสอนที่มีประสิทธิภาพ
2. ได้แบบอย่างการสอนที่สนองจุดประสงค์ของการสอนวิชาดนตรีได้ตรงตาม

จุดมุ่งหมาย

3. ทำให้นักเรียนสนใจในการเรียนดนตรีมากขึ้น
4. นักเรียนได้รับสุนทรีจากการเรียนดนตรี
5. สามารถนำวิธีการสอนไปใช้ประโยชน์กับการสอนเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ ได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. คนตรี หมายถึง เสียงซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม จับต้องไม่ได้ ไม่มีน้ำหนักและไม่ต้องการที่อยู่ แต่คนตรีสามารถทำให้ผู้ฟังมีอารมณ์สนองตอบได้และสามารถสร้างจินตนาการต่าง ๆ ไปตามเสียงคนตรีโดยไม่มีขอบเขต

2. ชุดการสอน หมายถึง ระบบการผลิตและการนำสื่อการสอนประกอบด้วยแผนการสอน 1 ชุดหรือมากกว่า 2 ชุดขึ้นไป เมื่อมารวมกันแล้วจะได้เป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือเพียงเรื่องเดียวซึ่งเมื่อเรียนครบทุกแผนการสอนแล้ว ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและเกิดทักษะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แผนการสอนคนตรี หมายถึง แผนการสอนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นชุด ๆ ประกอบด้วยสาระสำคัญ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม ใบความรู้ ใบงานและวัสดุอุปกรณ์อย่างมีระบบเพื่อใช้ในการสอนและฝึกทักษะการปฏิบัติคนตรีให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ชุดรีคอร์ดเดอร์ หมายถึง เครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าที่จัดอยู่ในตระกูลเครื่องลมไม่มีลักษณะเป็นท่อเค็มทำด้วยไม้แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาทำด้วยพลาสติก

5. ผลสัมฤทธิ์ หมายถึง ความรู้และทักษะที่พัฒนามาจากการเรียนการสอนโดยอาศัยเครื่องมือวัดผลประเมินผลมาช่วยในการตรวจสอบความรู้ ทักษะความสามารถของผู้เรียนว่าหลังจากเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ในการวิจัยครั้งนี้วัดด้วยแบบทดสอบและแบบประเมินพฤติกรรมการเป่าชุดรีคอร์ดเดอร์เบื้องต้น

6. ประสิทธิภาพ 80/80 หมายถึง ระดับความคาดหวังของผู้สอนต่อชุดการสอนว่าผู้เรียนจะมีการปฏิบัติที่พึงพอใจตามที่กำหนด ดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ทำแบบทดสอบและแบบประเมินพฤติกรรมท้ายบทเรียนได้ผ่านเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนด ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง จำนวนนักเรียนที่ผ่านการประเมินพฤติกรรม หลังจากเรียนครบทั้ง 8 ชุด ได้ผ่านเกณฑ์ที่ผู้เชี่ยวชาญกำหนด ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

7. แบบทดสอบ หมายถึง แบบทดสอบวัดความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับขลุ่ยรีคอร์เดอร์และทฤษฎีโน้ตสากลเบื้องต้น

8. แบบประเมินพฤติกรรม หมายถึง แบบรายการวัดความสามารถของนักเรียนจากการปฏิบัติจริง